

MEDIA W ERZE CYFROWEJ

Wyzwania i zagrożenia

redakcja naukowa

Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz

Monika Nowikowska, Krzysztof Wąsowski

Otylia Bieniek, Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz

Maciej Ciesielski, Piotr Dela, Mirosław Karpiuk

Karol Kościński, Monika Nowikowska, Filip Radoniewicz

Jacek Sobczak, Izabela Stańczuk

Polecamy w serii:

Wpływ decyzji Urzędu Patentowego RP na postępowanie cywilne w sprawach z zakresu prawa własności przemysłowej
Arkadiusz Sadza

Ochrona wzorów użytkowych
Marcin Balicki

Tłumaczenie w prawie autorskim
Jakub M. Doliński

Test trójstopniowy w prawie autorskim. Paradygmaty prawa autorskiego
Piotr Niezgódka

Domeny internetowe. Teoria i praktyka
redakcja naukowa Ireneusz Matusiak

Ustalenie kwoty stosownego wynagrodzenia za naruszenie autorskich praw majątkowych
Lukasz Maryniak

Naukowe i krytyczne wydania tekstów jako przedmiot prawa autorskiego i praw pokrewnych
Bohdan Widła

Ograniczenie ochrony patentowej a naruszenie patentu
Justyna Ożegalska-Trybalska

Pośrednicy internetowi w prawie Unii Europejskiej. Rola i obowiązki wobec treści użytkowników
Magdalena Piech

Autorskie prawa osobiste w obrocie prawnym
Michał Wyrwiński

Swoboda wypowiedzi artystycznej. Standardy międzynarodowe i krajowe
Marcin Górski

Naruszenie prawa do znaku towarowego renomowanego. Studium prawnoporównawcze
Joanna Sitko

Zarząd wspólnym prawem autorskim
Michał Markiewicz

MEDIA W ERZE CYFROWEJ

Wyzwania i zagrożenia

redakcja naukowa

Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz
Monika Nowikowska, Krzysztof Wąsowski

Otylia Bieniek, Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz
Maciej Ciesielski, Piotr Dela, Mirosław Karpiuk
Karol Kościński, Monika Nowikowska, Filip Radoniewicz
Jacek Sobczak, Izabela Stańczuk

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Publikacja dofinansowana przez Akademię Sztuki Wojennej

Stan prawny na 1 lutego 2021 r.

Redakcja serii
Janusz Barta
Ryszard Markiewicz
Andrzej Matlak
Alicja Pollesch

Recenzent
Dr hab. Wojciech Machała

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Tomasz Pietrzak

Opracowanie redakcyjne
Agnieszka Witczak

Projekt okładek serii
Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8223-762-7
ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	7
Wstęp	11
<i>Jacek Sobczak</i>	
Zmiana paradygmatu wolności środków społecznego przekazu wobec nowych mediów w dobie konwergencji	15
<i>Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz</i>	
Redefinicja celów interesu publicznego w nowych mediach. Od deregulacji do ponownej regulacji?	57
<i>Maciej Ciesielski</i>	
Rola mediów przy definiowaniu kwestii bezpieczeństwa	71
<i>Piotr Dela</i>	
Cele i sposoby oddziaływania w konflikcie z wykorzystaniem cyberprzestrzeni	103
<i>Karol Kościński</i>	
Ewolucja europejskich regulacji służących ochronie małoletnich przed dostępem do treści audiowizualnych szkodliwych dla ich rozwoju.....	125
<i>Filip Radoniewicz</i>	
Zwalczanie nielegalnych treści w internecie – aspekty wybrane	155

<i>Monika Nowikowska</i> Zjawisko „trollingu” w internecie	189
<i>Otylia Bieniek</i> Współczesna reklama internetowa a poszanowanie prywatnej sfery życia człowieka.....	205
<i>Izabela Stańczuk</i> Dane osobowe jako „waluta” związana z uczestnictwem w mediach społecznościowych	227
<i>Mirosław Karpiuk</i> Rola Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w przeciwdziałaniu nieuprawnionemu ograniczaniu korzystania z wolności słowa w radiofonii i telewizji	245
<i>Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz</i> Droga do regulacji? Dezinformacja w przekazie medialnym	257
<i>Monika Nowikowska</i> Mowa nienawiści a wolność wypowiedzi	279
Autorzy.....	301

WYKAZ SKRÓTÓW

Źródła prawa

- dyrektywa AVMS – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z 10.03.2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych) (Dz.Urz. UE L 95, s. 1)
- dyrektywa o handlu elektronicznym – dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 8.06.2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym) (Dz.Urz. WE L 178, s. 1)
- EKPC/Europejska Konwencja – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie z 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 30 ze zm.)
- pr. pras. – ustawa z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe (Dz.U. z 2018 r. poz. 1914)

RODO	- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.Urz. UE L 119, s. 1, ze zm.)
TUE	- Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016, s. 13)
u.r.t.	- ustawa z 29.12.1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz.U. z 2020 r. poz. 805)

Organy, instytucje i inne podmioty

ABW	- Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
ETPC	- Europejski Trybunał Praw Człowieka
KE	- Komisja Europejska
KRRiT	- Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji
NSA	- Naczelny Sąd Administracyjny
SA	- Sąd Apelacyjny
SN	- Sąd Najwyższy
SO	- Sąd Okręgowy
TK	- Trybunał Konstytucyjny
TS/TSUE	- Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
UE	- Unia Europejska
WE	- Wspólnoty Europejskie
WSA	- Wojewódzki Sąd Administracyjny

Czasopisma, publikatory i zbiory orzecznictwa

CzPKiNP	- Czasopisma Prawa Karnego i Nauk Penalnych
Dz.U.	- Dziennik Ustaw
Dz.Urz. UE	- Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
EPS	- Europejski Przegląd Sądowy
OSNC	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNKW	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karno i Wojskowa
OSNwSK	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	- Orzecznictwo Sądów Polskich

OTK	- Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	- Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy. Seria A
Pal.	- Palestra
PiP	- Państwo i Prawo
Prok. i Pr.	- Prokuratura i Prawo
R.Pr.	- Radca Prawny

WSTĘP

Analiza zagrożeń i wyzwań związanych z funkcjonowaniem mediów w społeczeństwie informacyjnym stanowi aktualny i ważny temat badawczy. XXI wiek stawia przed ludzkością coraz to nowsze wyzwania. Rozwój nowych technologii powoduje powstawanie nowych zjawisk w mediach, a otoczenie technologiczne i prawne podlega ciągłym i dynamicznym zmianom. Należy podkreślić, że problematyka mediów jest bardzo szeroka, jako że działalność mediów jest bardzo różnorodna. Prawo mediów dotyczy takich dziedzin, jak prawo prasowe, prawo autorskie, prawo reklamy, prawo internetu czy funkcjonowanie nadawców radiowych i dostawców audiowizualnych usług medialnych. Zawarte w niniejszym opracowaniu teksty stanowią rezultat badań autorów nad budzącymi ich zainteresowanie naukowe problemami. Wybór zagadnień w publikacji związany jest z szeroko rozumianymi mediami. Celem autorów było przybliżenie Czytelnikom najistotniejszych zagadnień prawnych związanych z prasą drukowaną, radiem i telewizją, internetem oraz zagrożeń i wyzwań towarzyszących ich funkcjonowaniu.

Przekazywana w ręce Czytelników publikacja dotyczy problematyki bardzo żywo dyskutowanej zarówno w Polsce, jak i w wielu innych krajach. W artykule zatytułowanym „Zmiana paradygmatu wolności środków społecznego przekazu wobec nowych mediów w dobie konwergencji” prof. dr hab. Jacek Sobczak przybliżył pojęcie nowych mediów, które wiąże się z upowszechnieniem komputerów i telewizją satelitarną. Autor zauważa, że nowe media zmieniają dotychczasowy model komunikacji masowej, a użytkownik przestaje być biernym odbiorcą, pozbawionym możliwości reagowania na nadawany komunikat. Szczegółowej analizie poddane zostało także pojęcie konwergencji rozumianej jako wzajemna

remediacja różnych technologii: telefonu, telewizji i komputera, z których każda jest hybrydą technicznych, społecznych i ekonomicznych praktyk.

Dr hab. Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz w artykule „Redefinicja celów interesu publicznego w nowych mediach. Od deregulacji do ponownej regulacji?” wskazuje, że rozwój nowych technologii wymaga nowego podejścia regulacyjnego, a także redefinicji celów interesu publicznego oraz obowiązków państwa w procesie regulacji tych obszarów, które dotyczą kluczowych kwestii związanych z funkcjonowaniem rynku cyfrowego. Autorka omawia prawidłowość polegającą na odejściu od deregulacyjnego podejścia do nowych mediów na rzecz ponownej regulacji. Zmiana technologii komunikowania zasadniczo zmienia zasady funkcjonowania jednostek i całych społeczności. Wolność w środowisku internetowym wymaga zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony podstawowych wartości, w tym aksjologii państwa. W drugim artykule, zatytułowanym „Droga do regulacji? Dezinformacja w przekazie medialnym” przybliżone zostało zjawisko dezinformacji. Autorka wskazuje, że rozwój ery cyfrowej, który miał sprawić, że świat będzie bardziej funkcjonalny, równocześnie utworzył pole dla wielu zagrożeń, które rosną w siłę w bardzo dynamicznym tempie. Chcąc uzyskać informacje o otaczającym świecie i aktualnych wydarzeniach, coraz trudniej odróżnić prawdę od fikcji.

Dr Maciej Ciesielski w artykule „Rola mediów przy definiowaniu kwestii bezpieczeństwa” podjął próbę zdefiniowania problemów bezpieczeństwa oraz wyboru metod i technik neutralizowania zidentyfikowanych zagrożeń. Omawiając wskazane zagadnienia, autor uznał, że na plan pierwszy wysuwają się media i ich udział w procesach społecznych wpływających na postrzeganie (poczucie) bezpieczeństwa, które następnie znajdują odzwierciedlenie w treści regulacji prawnych.

Płk dr hab. inż. Piotr Dela w artykule „Cele i sposoby oddziaływania w konflikcie z wykorzystaniem cyberprzestrzeni” przedstawił najważniejsze cele współczesnych konfliktów z wykorzystaniem cyberprzestrzeni oraz sposoby ich realizacji. W pierwszej kolejności uwagę skupił na istocie konfliktu w ujęciu prakseologicznym i cyberprzestrzeni jako

środowiska konfliktu, co umożliwiło zidentyfikowanie i sklasyfikowanie celów konfliktów w dobie cyberprzestrzeni. Zaprezentował także sposoby oddziaływania w konflikcie, zaliczając do nich dezinformację, propagandę, oddziaływanie informatyczne i oddziaływanie kinetyczne.

Problematykę ochrony małoletnich w sieci poruszył Karol Kościński w tekście zatytułowanym „Ewolucja europejskich regulacji służących ochronie małoletnich przed dostępem do treści audiowizualnych szkodliwych dla ich rozwoju”, natomiast dr Filip Radoniewicz omówił zagadnienie zwalczania nielegalnych treści w internecie. Autor wyszedł od założenia, że internet stanowi główne medium służące rozpowszechnianiu wszelkiego rodzaju nielegalnych treści, takich jak pornografia dziecięca czy tzw. materiały terrorystyczne. Wynika to z kilku zasadniczych czynników. Po pierwsze, z szerokiej dostępności internetu oraz z jego globalnego zasięgu. Po drugie, z przeświadczenia o możliwości zachowania anonimowości zarówno przez osoby korzystające z internetu, jak i przez potencjalnych sprawców przestępstw popełnianych za jego pośrednictwem.

Dr Monika Nowikowska w artykule „Mowa nienawiści a wolność wypowiedzi” wykazuje, że rozwój nowych technologii powoduje powstawanie nowych, niepożądanych form wypowiedzi, takich jak mowa nienawiści. Zjawisko to wiąże się w głównej mierze z rozwojem środowiska internetowego i szeroko pojętych mediów społecznościowych. Źródeł mowy nienawiści doszukuje się w uprzedzeniach o podłożu politycznym, religijnym, rasowym. W opinii autorki problematyka mowy nienawiści stanowi jedno z głównych wyzwań, przed jakimi stają współczesne media. Poruszona tematyka ilustruje poszukiwanie kompromisu pomiędzy wolnością wypowiedzi – z jednej strony – a poszanowaniem dóbr osobistych człowieka – z drugiej. W drugim artykule, zatytułowanym „Zjawisko «trollingu» w internecie” autorka omawia nowe antyspołeczne zachowania w internecie, takie jak: dezinformacja, walka informacyjna, trolling. Zauważa, że w interesie każdego państwa w obszarze bezpieczeństwa informacyjnego leży dysponowanie skutecznym narodowym potencjałem bezpieczeństwa zapewniającym gotowość i zdolność do zapobiegania zagrożeniom występującym w przestrzeni informacyjnej (infosferze).

Dr hab. Mirosław Karpiuk omówił rolę Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w zakresie przeciwdziałania nieuprawnionemu ograniczaniu korzystania z wolności słowa w radiofonii i telewizji.

Otylia Bieniek w artykule „Współczesna reklama internetowa a poszanowanie prywatnej sfery życia człowieka” poruszyła zagadnienie reklamy jako kontraktu zawartego między użytkownikami internetu a reklamodawcami. Autorka wskazuje, że jednym z głównych zagrożeń płynących z funkcjonowania reklamy internetowej jest to, że stanowi ona podstawowy cel korporacyjnej inwigilacji internetowej. Natomiast Izabela Stańczuk w artykule „Dane osobowe jako «waluta» związana z uczestnictwem w mediach społecznościowych” przybliżyła zagadnienie danych osobowych jako „waluty” związanej z uczestnictwem w mediach społecznościowych.

Autorzy postawili sobie za cel przybliżenie Czytelnikom najistotniejszych zagadnień prawnych związanych z zagrożeniami, jakie wynikają z funkcjonowania szeroko rozumianych mediów, poszukując pewnych generalnych tendencji i wspólnych zapatorywań, co do wyzwań, jakie stoją przed nowymi mediami.

*Katarzyna Chałubińska-Jentkiewicz
Monika Nowikowska
Krzysztof Wąsowski*

Warszawa, 9.02.2021 r.

Jacek Sobczak

ZMIANA PARADYGMATU WOLNOŚCI ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU WOBEC NOWYCH MEDIÓW W DOBIE KONWERCENCJI

Pojęcie nowych mediów pojawiło się w obiegu społecznym w latach 60. XX wieku. Wiąże się je z upowszechnieniem komputerów i telewizji satelitarnej. Praktycznie od początku pojawienia się tego terminu trwa spór z jednej strony o definicję tego pojęcia, z drugiej – o to, jakie środki przekazu należy zaliczać do nowych mediów. Spór ten pozostanie chyba nierozstrzygnięty, gdyż ciągle pojawiają się zupełnie nowe środki komunikowania lub odmiany już istniejących. Trudno w tym miejscu dokonywać przeglądu rozmaitych koncepcji nowych mediów¹. Nie jest

---

¹ Kwestii ten poświęcono szereg rozpraw, wśród których wypada zwrócić uwagę na: M. Szpunar, *W stronę nowych mediów*, Toruń 2010, s. 11–76; K. Jakubowicz, *Media a demokracja w XXI wieku. Poszukiwania nowych modeli*, Warszawa 2013, s. 149 i n.; J. Olszański, *Media i dziennikarstwo internetowe*, Warszawa 2012; T. Goban-Klas, *Ontologia internetu [w:] Społeczeństwo informacyjne. Wizja czy rzeczywistość?*, red. L. Haber, Kraków 2004; U. Eco, *Nowe środki masowego przekazu a przyszłość książki [w:] Nowe media w komunikacji społecznej XX w. Antologia*, red. M. Hopfinger, Warszawa 2002; P. Levy, *Drugi Potop [w:] Nowe media w komunikacji społecznej XX w. Antologia*, red. M. Hopfinger, Warszawa 2002; P. Ziarek, *Nowe media a polityka. Nowe formy komunikowania w obszarze polityki [w:] Nowe media i polityka. internet, demokracja, kampanie wyborcze*, red. M. Jeziński, Toruń 2009, s. 41–46; J. Jastrzębski, *Etyka nowych mediów [w:] Nowe media i polityka. internet, demokracja, kampanie wyborcze*, red. M. Jeziński, Toruń 2009, s. 74–78; M. Wnorowska, *Nowe media w okresie hibernacji politycznej [w:] Nowe media i polityka. internet, demokracja, kampanie wyborcze*, red. M. Jeziński, Toruń 2009,

to zresztą zadanie, które mieści się w podjętej problematyce. Piszący te słowa nie ma zamiaru wyręczać licznej rzeszy medioznawców, którzy w zbożnym trudzie starają się wyliczyć cechy nowych mediów, spierając się zajadłe o to, czy należy do nich telewizja, czy też jedynie internet i komputery, wywodząc, że znamieną dla nowych mediów jest reprezentacja numeryczna, modularność, automatyzacja, wariacyjność, transkodowanie² bądź interaktywność, obecność społeczna, bogactwo, autonomia, ludyczność, prywatność czy personalizacja³.

W literaturze zwracano uwagę także na to, że nowe media zmieniają dotychczasowy model komunikacji masowej, gdyż ich użytkownik przestaje być biernym odbiorcą, pozbawionym możliwości reagowania na nadawany komunikat.

Modny ostatnio termin „konwergencja” pochodzi od łacińskiego słowa *convergens* – „zbieżny”⁴, oznacza zbieżność, tworzenie się zbieżności, w etnografii i antropologii – podobieństwo wytworów kulturowych powstałych niezależnie od siebie u różnych ludów⁵. Pojemność terminu „konwergencja” powoduje, że obecny jest on w biologii, geologii, antropologii, matematyce, psychologii oraz socjologii⁶. W politologii termin „konwergencja” oznacza zbliżanie się do siebie, przy zachowaniu podstawowych cech charakterystycznych, określonych historycznie, roz-

---

s. 110–125; A. Grzesik-Robak, *Media tradycyjne wobec nowych rozwiązań technologicznych – szanse czy zagrożenie* [w:] *Nowe media a media tradycyjne. Prasa, reklama, internet*, red. M. Jeziński, Toruń 2009, s. 27–35; A. Borasińska, *Nowe media – (nowa) psychologia odbiorcy* [w:] *Nowe media a media tradycyjne. Prasa, reklama, internet*, red. M. Jeziński, Toruń 2009, s. 36–43.

² Zob. L. Manovich, *Język nowych mediów*, przeł. P. Cypriański, Warszawa 2006, s. 119–120.

³ Zob. M. McQuail, *Teoria komunikowania masowego*, przeł. M. Bucholc, A. Szulżycka, Warszawa 2007, s. 156.

⁴ J. Sondel, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 2006, s. 223.

⁵ J. Tokarski, *Słownik wyrazów obcych* PWN, Warszawa 1978, s. 389.

⁶ Na wieloznaczność terminu „konwergencja” zwraca uwagę K. Kopecka-Piech w artykule *Koncepcje konwergencji mediów*, „*Studia Medioznawcze*” 2011/3(46), s. 11–12. W kwestii pojmowania konwergencji w socjologii zob. E.G. Bormann, *Making Communication and Group Decision Making* [w:] *Communication and Group Decision Making*, ed. by R.Y. Hirokawa, M. Scott Poole, Thousand Oaks 1996, s. 81, 88. Zob. także K. Olechnicki, P. Załęcki, *Słownik socjologiczny*, Toruń 1997, s. 101.

bieżnych kierunków, takich jak: liberalizm, ewolucyjny konserwatyzm i demokratyczny socjalizm. Zjawisko to przewidywał już w 1859 r. John Stuart Mill⁷. O konwergencji mówi się także w aspekcie ekonomicznym, jako o zbliżaniu się państw pod względem produktywności dochodu na głowę mieszkańca⁸. Konwergencja rozpoznawana jest także w prawie, jako zjawisko polegające na przejmowaniu rozwiązań prawa anglosaskiego na kontynencie oraz wątków prawa kontynentalnego w Anglii. W ten sposób kształtować się ma prawo europejskie, stanowiące syntezę obu tradycji prawnych, ale z przewagą *common law*⁹.

W odniesieniu do środków przekazu istnieje spór w literaturze co do tego, kto pojęcie „konwergencji” odniósł do mediów. Według Stewarta Branda był to Nicholas Negroponte, który posłużył się tym określeniem w 1973 r.¹⁰ Natomiast Alexander Halavis wskazuje, że kwestię tę zdefiniował Ithiel de Sola Pool w pracy *Technologies of Freedom*¹¹.

---

⁷ J.S. Mill, *O wolności* [w:] J. S. Mill, *O wolności. O zasadzie użyteczności*, przeł. A. Kurlandzka, F. Mierzejewski, Warszawa 2003, s. 74. Zob. H. Izdebski, *Doktryny polityczno-prawne. Fundamenty współczesnych państw*, Warszawa 2010, s. 33–34. W literaturze wskazuje się, że doktrynalnym skutkiem konwergencji jest ugruntowanie się konstrukcji i modelu demokracji liberalnej.

⁸ G. Bannok, R.E. Baxter, E. Davis, *Dictionary of Economics*, Princeton 2003, s. 75.

⁹ H. Izdebski, *Elementy teorii filozofii prawa*, Warszawa 2008, s. 196 i 281; H. Izdebski, *Doktryny...*, s. 244–246; A. Peters, I. Pagotto, *Miękkie prawo jako nowa metoda zarządzania w Unii Europejskiej – perspektywa prawna* [w:] *Nowe metody zarządzania w państwach Unii Europejskiej*, red. L. Kolarska-Bobińska, Warszawa 2009. Zob. także Z. Brodecki, M. Konopacka, A. Brodecka-Chamera, *Komparatystyka kultur prawnych*, Warszawa 2010, s. 15–24 i 81–99; por. także: T. Stawecki, *Konwergencja i dywergencja porządków prawnych w sferze tworzenia prawa* [w:] *Konwergencja czy dywergencja kultur i systemów prawnych*, red. O. Nawrot, S. Sykuna, J. Zajadło, Warszawa 2012, s. 24–74; G. Maroń, *Zasady prawa jako składnik kultury prawnej* [w:] *Konwergencja...*, red. O. Nawrot, S. Sykuna, J. Zajadło, s. 223–232; M. Romanowicz, *Zasady interpretacji prawa traktatowego jako źródło konwergencji kultur prawnych* [w:] *Konwergencja...*, red. O. Nawrot, S. Sykuna, J. Zajadło, s. 291–293; M.E. Stefaniuk, T. Woś, *Zakres konwergencji w kształtowaniu pozycji ustrojowej oraz sposobu ochrony praw człowieka i obywatela przez ombudsmanów w państwach europejskich* [w:] *Konwergencja...*, red. O. Nawrot, S. Sykuna, J. Zajadło, s. 299–307.

¹⁰ S. Brand. *The Media Lab: Inventing the Future at MIT*, New York 1988.

¹¹ A. Halavais, *Convergence* [w:] *Encyclopedia of New Media: An Essential Reference to Communication and Technology*, red. S. Jones, Thousand Oaks 2003. Por. I. de Sola Pool, *Technologies of Freedom*, Cambridge 1983. Za pierwszeństwem Ithiela de Sola Poola jako „proroka” konwergencji w odniesieniu do mediów opowiadał się Henry Jenkins, *Kultura*

Zdaniem Ithiela de Sola Poola konwergencja mediów, nazywana przez niego konwergencją trybów (*convergence of modes*), to zacieranie granic między środkami przekazu (mediami), tj. pocztą, telefonem i telegrafem, a komunikacją masową w postaci prasy drukowanej, radia i telewizji¹². Podnosił on, że usługa przekazywana w przeszłości przez pojedynczy środek przekazu, tj. telewizję, radio, prasę drukowaną czy telefonię, może być obecnie realizowana na kilka różnych sposobów. Przewidywał on, że różne systemy medialne będą rywalizować między sobą bądź współpracować w poszukiwaniu stabilizacji¹³. Nicholas Negroponte nie posłużył się w prawdzie terminem „konwergencja”, ale w opublikowanej w 1979 r. pracy sformułował teorię nakładających się trzech obszarów, a mianowicie: przemysłu nadawców telewizyjnych i radiowych (*broadcast and motion picture industry*), przemysłu komputerowego (*computer industry*) i przemysłu wydawniczego (*print and publishing industry*)¹⁴.

Dość charakterystycznym zjawiskiem jest to, że posługując się terminem „konwergencja”, nie podejmowano dość długo próby sformułowania jej definicji. W 2000 r. Jay David Bolter i Richard Grusin wskazali, że „konwergencja to wzajemna remediacja przynajmniej trzech ważnych technologii: telefonu, telewizji i komputera, z których każda jest hybrydą technicznych, społecznych i ekonomicznych praktyk, oferując swoją własną ścieżkę natychmiastowości”¹⁵. Niestety w definicji tej posłużono się nieostrym terminem „remediacja”, akcentując jego związek z konwergencją. Określenie to polegać ma na zastosowaniu jednego środka przekazu, który stanowi w określonym czasie dominujący środek rozpowszechnienia literatury przez inne medium, nowsze. Procesy remediacji podlegać mają „podwójnej logice immediacji i hipermediacji,

---

konwergencji. *Zderzenie starych i nowych mediów*, przeł. M. Bernatowicz, M. Filiciak, Warszawa 2006.

¹² I. de Sola Pool, *Technologies...*, s. 23.

¹³ I. de Sola Pool, *Technologies...*, s. 53–54.

¹⁴ N. Negroponte, *Cyfrowe życie. Jak odnaleźć się w świecie komputerów*, przeł. M. Łakomy, Warszawa 1997, s. 6. R. Gordon, *Convergence defined* [w:] *Digital Journalism: Emerging Media and the Changing Horizons of Journalism*, ed. by K. Kawamoto Lanham 2003, <http://www.ojr.org/ojr/business/1068686368.php> (dostęp: 21.02.2016 r.).

¹⁵ J.D. Bolter, R. Grusin, *Remediation. Understanding New Media*, Cambridge 2000, s. 224, przekład cyt. J.S.

czyli przeźroczyści i nieprzeźroczyści”. Dzieło w trybie immediacji ma za zadanie zniknąć przed odbiorcą, okazując mu możliwie najwierniej prezentowaną rzeczywistość. Natomiast w procesie hipermediacji przekaz wprzęga jak najwięcej różnych mediów, stając się ich konglomeratem. Przykładem immediacji może być kino, przykładem hipermediacji internet. Remediacja dokonuje się w tzw. polu pisma, czyli w przestrzeni, w której od wieków wyrażał się ludzki umysł, a na którym trudno odróżnić moment, gdzie zaczyna się to pole, a gdzie pojawia się umysł. Dla hipertekstu polem pisma będzie interaktywny ekran¹⁶.

Problemem okazała się także definicja konwergencji. Według Henry’ego Jenkinsa przez pojęcie to należy rozumieć technologiczne, przemysłowe, kulturowe, społeczne i globalne zmiany sposobów cyrkulacji mediów w obrębie kultury. Autor ten wskazuje, że pod pojęciem tym należy również rozumieć przepływ treści między różnymi platformami medialnymi, poszukiwanie nowych struktur finansowania mediów oraz zachowania migracyjne publiczności medialnej, przemieszczającej się dowolnie w poszukiwaniu rozrywki. Zauważał on, że w szerszym ujęciu konwergencja mediów odnosi się do sytuacji, w której współegzystują ze sobą różne systemy medialne, a treści medialne przepływają między tymi systemami bez przeszkód. Tak rozumiana konwergencja nie jest ustalonym porządkiem, lecz ciągłym procesem lub serią zdarzeń pomiędzy różnymi systemami medialnymi. Przepływ treści medialnych spowodowany względami komercyjnymi – konwergencję technologiczną sprowadzał H. Jenkins głównie do cyfryzacji treści medialnych; konwergencję ekonomiczną do integracji horyzontalnej, określanej także jako połączenia korporacyjne. Przez konwergencję społeczną chciał rozumieć wybierane przez konsumentów rozliczne strategie nawigacji w nowym, informacyjnym środowisku. Natomiast konwergencję kulturową definiował jako wykorzystywanie nowych form kreatywności na pograniczu różnych technologii medialnych, przemysłów i konsumentów mediów. Pod pojęciem konwergencji globalnej H. Jenkins chciał rozumieć hybrydyzację jako konsekwencję międzynarodowego krążenia zawartości

---

¹⁶ J.D. Bolter, *Przestrzeń pisma. Komputery, hipertekst i remediacja druku*, Kraków–Bydgoszcz 2014, <http://www.ha.art.pl/wydawnictwo/nowe-ksiazki/3480-przestrzen-pisma> (dostęp: 21.02.2016 r.).

Rozwój nowych technologii powoduje powstawanie nowych zjawisk w mediach, a otoczenie technologiczne i prawne podlega ciągłym i dynamicznym zmianom. Publikacja prezentuje najistotniejsze zagadnienia prawne związane z prasą, radiem, telewizją i internetem, a także zagrożenia i wyzwania związane z ich funkcjonowaniem w społeczeństwie informacyjnym.

W opracowaniu omówiono m.in. następujące zagadnienia:

- mowa nienawiści w kontekście wolności wypowiedzi,
- dezinformacja w przekazie medialnym,
- reklama internetowa a poszanowanie prywatnej sfery życia człowieka,
- dane osobowe jako „waluta” za uczestnictwo w mediach społecznościowych,
- udział mediów w procesach społecznych wpływających na poczucie bezpieczeństwa.

Książka przeznaczona jest dla dziennikarzy, producentów, wydawców, nadawców radiowych i telewizyjnych, jak również wszystkich osób zainteresowanych związkami prawa, mediów i nowych technologii. Będzie też pomocna wykładowcom i studentom na kierunkach: prawo, dziennikarstwo i komunikacja społeczna oraz bezpieczeństwo wewnętrzne.

PUBLIKACJA POLECANA PRZEZ KATEDRĘ PRAWA WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ
WYDZIAŁU PRAWA I ADMINISTRACJI UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

9788382237627 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8223-762-7

9788382237627

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 129 ZŁ (W TYM 5% VAT)